

процесуальних мер захисту прав і інтересів громадян / И. Н. Кондрат // Вестник МГИМО Университета. – 2012. – № 6. – С. 154–158.

9. Алексеев Н. С. Уголовно-процессуальная политика Советского государства на современном этапе / Н. С. Алексеев, В. Г. Даев // Правоведение. – 1977. – № 5. – С. 95–105.

10. Челохсаев О. З. Современная уголовно-процессуальная политика : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / О.З. Челохсаев. – М., 2009. – 27 с.

11. Пономаренков В. А. Уголовно-процессуальная правовая политика // Правовая политика России (общетеоретические и отраслевые проблемы) : учебное пособие / под науч. ред. А. В. Малько. – М. : Юрлитинформ, 2014. – 456 с.

Литвинов Валерій Валентинович

старший викладач

кафедри кримінального процесу

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЗАХИСТ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ

Забезпечення права на захист у КПК України передбачено як засаду кримінального провадження, якою, окрім інших, передбачено право користуватися правовою допомогою захисника. Враховуючи таку вимогу зазначеної засади, виникає питання: чи повинен користуватися підозрюваний правовою допомогою захисника під час проведення обшуку? Таким чином, постає питання про доцільність передбачення в нормах КПК України обов'язкової участі захисника під час проведення обшуку та необхідності призупинення такої слідчої (розшукової) дії до прибуття захисника на місце проведення обшуку.

Розглянемо можливість та доцільність запровадження таких норм до КПК України. Слід зазначити, що слідча (розшукова) дія обшук є ефективним засобом отримання фактичних даних під час здійснення досудового розслідування. Така ефективність проявляється насамперед у раптовості її проведення. Особливо така раптовість необхідна під час проведення обшуку у житлі чи іншому володінні підозрюваного. В останньому випадку повідомлення підозрюваного або осіб, які з ним проживають, зведе нанівець ефективність слідчої (розшукової) дії обшук. Адаже останні з метою ухилення підозрюваного від кримінальної відповідальності можуть спотворити або знищити фактичні дані, які планується виявити під час обшуку. Така сама ситуація може виникнути, коли обшук буде призупинено на одну годину до прибуття захисника.

Безперечним є те, що під час проведення обшуку необхідно дотримуватися законності і застосовувати кримінально-процесуальний примус лише у крайніх випадках, коли без його застосування не можна досягти мети обшуку. А тому передбачення в нормах КПК України додаткових гарантій права на захист особи, житло чи інше володіння якої підлягає обшуку, звичайно, будуть позитивними змінами.

Водночас пропозиції про передбачення у нормах КПК України положень щодо забезпечення прав на захист особи (підозрюваного), у якої прово-

диться обшук, не повинні негативно відбиватися на ефективності проведення обшуку. А тому вищевисловлені пропозиції щодо змін процесуального порядку проведення обшуку фактично позбавлять цю слідчу (розшукову) дію ефективності.

Як вже зазначалося, обшук необхідно проводити раптово, без попереднього повідомлення про це особи, житло якої підлягає обшуку. А тому така пропозиція, як зупинення проведення обшуку на годину для залучення до його проведення захисника, може призвести до знищення фактичних даних, метою відшукання яких і було проведення обшуку. У той же час виникає питання: яким чином захисник зможе протидіяти незаконним діям слідчого, якщо такі будуть? Максимум, що він зможе зробити – це висказати свій протест, записати дії слідчого на відеозапис, а потім подати скаргу. Такі самі дії може зробити і особа (підозрюваний), в якій проводиться обшук, без участі захисника. Враховуючи зазначене, можна стверджувати, що для забезпечення прав особи, в якій проводиться обшук, варто було б передбачити в нормах КПК України додаткове фіксування проведення обшуку, а саме – передбачити обов'язок слідчого застосовувати безперервний відеозапис ходу проведення обшуку.

Додатковим засобом забезпечення права на захист особи, в якій проводиться обшук, було б передбачити у КПК України її права знімати хід проведення обшуку на відеозапис та вимагати у подальшому долучення копії такого відеозапису до матеріалів кримінального провадження. Можливість відеофіксування обшуку особою, в якій він проводиться, сприяло б дотриманню законності під час його проведення та упередження незаконних дій з боку слідчого, оперативних працівників та представників спеціальних підрозділів.

Безперечно, є доречною пропозиція про надання права особі, в якій проводиться обшук, повідомити про це свого захисника, а також надання захиснику права бути присутнім під час обшуку. Але повідомлення захисника про проведення обшуку не повинно бути підставою призупинення цієї слідчої (розшукової) дії до його прибуття.

Заслуговує на окрему увагу процесуальний порядок проведення обшуку у разі відсутності осіб у житлі чи іншому володінні. Зазначена обставина не повинна бути перепорою для проведення обшуку, але повинна враховуватися як процесуальна особливість його проведення. Такою особливістю може бути обов'язкове залучення до обшуку представників місцевої влади, наприклад депутатів селищної, міської або районної ради. Також варто передбачити окремо відповідальність слідчого за невжиття заходів щодо забезпечення схоронності майна, що знаходяться у житлі чи іншому володінні особи, та неможливість доступу до нього сторонніх осіб.

Не буде доречним доповнення КПК України нормою, яка б дозволяла проведення обшуку проводити лише за умови вичерпання документально підтвердженої можливості у слідчого, прокурора встановити близьких родичів та членів сім'ї цієї особи та забезпечити явку одного з них до місця проведення слідчої дії. Це пояснюється тим, що «вичерпання документально підтвердженої можливості» встановити близьких родичів та членів сім'ї цієї особи є оціночним поняттям. Встановлення близьких родичів та членів сім'ї

особи, в якій необхідно провести обшук, по-перше, потребує значного часу, по-друге, можливості встановлення таких осіб можуть бути різноманітними, а тому у сторони захисту завжди знайдуться претензії до недостатності вжитих заходів, направлених на встановлення таких осіб.

Осмолян Віталій Анатолійович
начальник відділу слідчого управління
ГУНП в Хмельницькій області,
кандидат юридичних наук

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ЗАХОДІВ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

Інституту протидії злочинності приділяється пильна увага з боку науковців та юристів-практиків, оскільки держава визначає діяльність вказаного інституту як невід'ємний та обов'язковий базис злагодженого існування людського соціуму, реалізації прав громадян у суспільстві, вважає його надійною гарантією власного правового існування.

Кримінальний процесуальний кодекс України [1], який набрав чинності у листопаді 2012 р., та Закон України „Про Національну поліцію” [2], який вступив в дію у листопаді 2015 р., докорінно змінили систему кримінального переслідування та діяльність правоохоронних органів, повернувши їх обличчям до людини та суспільства. Це, у свою чергу, зумовило структурні зміни в слідчих підрозділах, викликало необхідність опрацювання нових методів роботи, протидії злочинності та підходів до реалізації функцій слідства у кримінально-правовій сфері.

Серед основних методів покращення роботи слідчого у протидії злочинності є своєчасне опрацювання та вмале застосування на практиці новел кримінального законодавства.

Так, законодавцем згідно із Законом № 314-VII (314-18) від 23.05.2013, з урахуванням змін, внесених Законом № 1207-VII (1207-18) від 15.04.2014, доповнено Кримінальний кодекс України розділом XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» [3].

Імплементация цієї норми в українське законодавство стала поштовхом для розроблення методики застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру в частині загальних правил, застосування зазначених заходів за сукупністю злочинів, а також виступило новим етапом в загальному інституті доказування та удосконалення вітчизняного законодавства до рівня країн Європи.

Сучасне законодавство більшості європейських країн має у своїй нормотворчій базі подібні норми, а саме: застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру, які побудовані на схожих принципах та вважаються іманентними цивілізованих, правовій державі.

Визначення законодавцем цієї новели та імплементация її у чинне кримі-